

Бублик Надія Сергіївна,
викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Бондаренко Олексій Сергійович,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ
«ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ» ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ
ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ**

Права та свободи людини, згідно законодавчої нормативної бази України та міжнародного аспекту, розглядаються як головний та найважливіший аспект існування суспільства. Вони є фундаментальними інтегральними можливостями людини, які не можливо піддати підризу або приниженню, як з боку інших осіб, так і зі сторони другорядних чинників. Прописані ці базові, невідчужувані комплекси дій в правових документах нашої країни та міжнародних актах, ратифікованих Україною, а саме внутрішні (Конституція України, Закони, підзаконні акти, Кодекси України: Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК України), Кримінальний кодекс України (далі – КК України)) та зовнішні (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з прав людини, Конвенція ООН про права дитини і т.д.).

Питання захисту таких прав і свобод людини та громадянина покладається повністю на фундаментальну основу держави, таким чином закріплення та підтримання їх гарантується діяльністю органів влади, які розділяються на 3 гілки влади: законодавчу, виконавчу та судову. Вони мають повне своє відображення, тобто відтворення права у законодавчому явищі. Підтримання належного і законного дотримання прав та свобод забезпечується конституційним проявом в нашому суспільстві. Принагідно зазначити, що такий прояв було відтворено у ст. 21 Конституції України, яка наголошує наступне : « усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [1]. Основоположне твердження чітко викриває основні права людини, які виникають від самого народження та не підлягають будь-якому впливу. Таким чином, базовий нормативний акт свідчить про абсолютність та суб'єктивність додержання правових можливостей осіб.

Країна внутрішньо віддзеркалила положення щодо гарантування забез-

печення спокою соціуму через реалізацію такого процесуального явищу, як запобіжний захід, який широко знайшов своє відображення у законодавстві України під спеціально виділеною ланкою, а саме глава 18 Кримінального процесуального кодексу України [2, ст.176-206].

Слід зазначити, що на сучасному етапі в науці кримінального процесу розглядом даного питання займаються багато вчених, однак юридичною наукою так і не визначено єдиного підходу до поняття про запобіжний захід. Так, І. В. Грицюк досліджуючи тлумачення поняття «запобіжні заходи» зазначає, що з моменту прийняття нового КПК України жодного разу не було внесено змін, щодо розкриття вказаного поняття, який може відкрити сутність цього процесуального факту. Однак науковцем викладено сутність поняття на підставі законодавчого значення з урахуванням аналізу КПК України. Так, на думку автора, запобіжні заходи – це частина заходів процесуального примусу, спрямованих на забезпечення належної поведінки осіб шляхом певного обмеження їхніх особистих прав. Це заходи процесуального примусу попереджувального характеру, пов'язані з позбавленням або обмеженням свобод підозрюваного та обвинуваченого, які за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, застосовуються під час кримінального провадження слідчим суддею, судом з метою забезпечення їх належної процесуальної поведінки». [3, стр.1].

На нашу думку, наведене поняття є всебічним та відображає його сутність як процесуального обмеження прав людини у контексті примусовості, як таке, що застосовує суд/слідчий суддя задля конкретної мети, а саме припинення та запобігання вчинення у подальшому кримінальних правопорушень, а також виховання поведінки особи, яка буде прийнятна у соціумі.

Так, виходячи зі змісту ст. 177 КПК України, якою закріплено основні положення щодо застосування до підозрюваного/обвинуваченого запобіжних заходів встановлено, що їх метою є загальнообов'язковість виконання всіх процесуальних обов'язків, покладених на підозрюваного/обвинуваченого судом. Згідно з КПК України підставами для застосування запобіжного заходу є:

- 1) обґрунтовність;
- 2) чітка підозра або ж факт вчинення особою кримінального правопорушення;
- 3) наявність ризиків;
- 4) повторність вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, новий Кримінальний процесуальний кодекс України зазначив підстави застосування такого процесуального явища, як запобіжний захід, з метою запобігання виникнення можливих факторів, а саме:

- 1) переховування від органів досудового розслідування та/або суду;
- 2) знищення, приховування або спотворення будь-якої із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконного впливу на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, об-

винуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;

4) перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином;

5) вчинення іншого кримінального правопорушення чи продовження кримінального правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується. [2, ст.177].

Слід зазначити, що. Фоміна Т. Г схиляється до висновку, про те що, «процесуальний порядок «застосування» запобіжних заходів включає в себе прийняття рішення про обрання, продовження строку запобіжного заходу, його зміну, скасування або припинення дії».

Проаналізувавши підходи до процесуального порядку застосування запобіжних заходів, Фоміна Т. Г. пропонує розглядати «процес застосування норм права за своїм характером - активною діяльністю компетентних органів, що має початковий момент і момент закінчення. Правозастосовний процес будь-якої норми проходить кілька етапів. У зв'язку з цим практика застосування запобіжних заходів вимагає чіткого вирішення теоретичних питань щодо змісту процедури застосування запобіжних заходів із визначенням його початкового та кінцевого моменту. Проведений аналіз дає можливість визначити, що запобіжний захід застосовується з моменту прийняття судового рішення про його обрання з можливістю продовження строку чи зміни запобіжного заходу до вирішення питання про його скасування чи припинення дії» [4, с. 209-210].

Вищенаведене дає підстави зробити висновки, що не менш головною умовою застосування запобіжного заходу є врахування обставин, які оцінює суддя при вирішенні даного питання, роз'яснення яких міститься у ст. 178 КПК України [2, с.178]. Кожна обставина має свою сферу оглядовості по відношенню до стану обвинуваченого, а саме як майнова шкода так і індивідуальна.

Отже, з вищенаведеного слід зауважити, що поняття сутності запобіжного заходу» ще має пройти декілька етапів системного аналізу та вдосконалення. Дана проблематика потребує більш детального розгляду щодо процедури застосування вказаного інституту.

---

1. Конституція України від 28.06.1996 року (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 16.10.2019)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Грицюк І. В. «Запобіжні заходи в системі заходів процесуального забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні» / І. В. Грицюк // Право.ua. - 2015. - № 3. - С. 84-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_3_16

4. Фоміна Т. Г. «Сутність процесуального порядку застосування запобіжного заходу»//Підприємництво, господарство і право. 2018. № 2. С. 207-211.